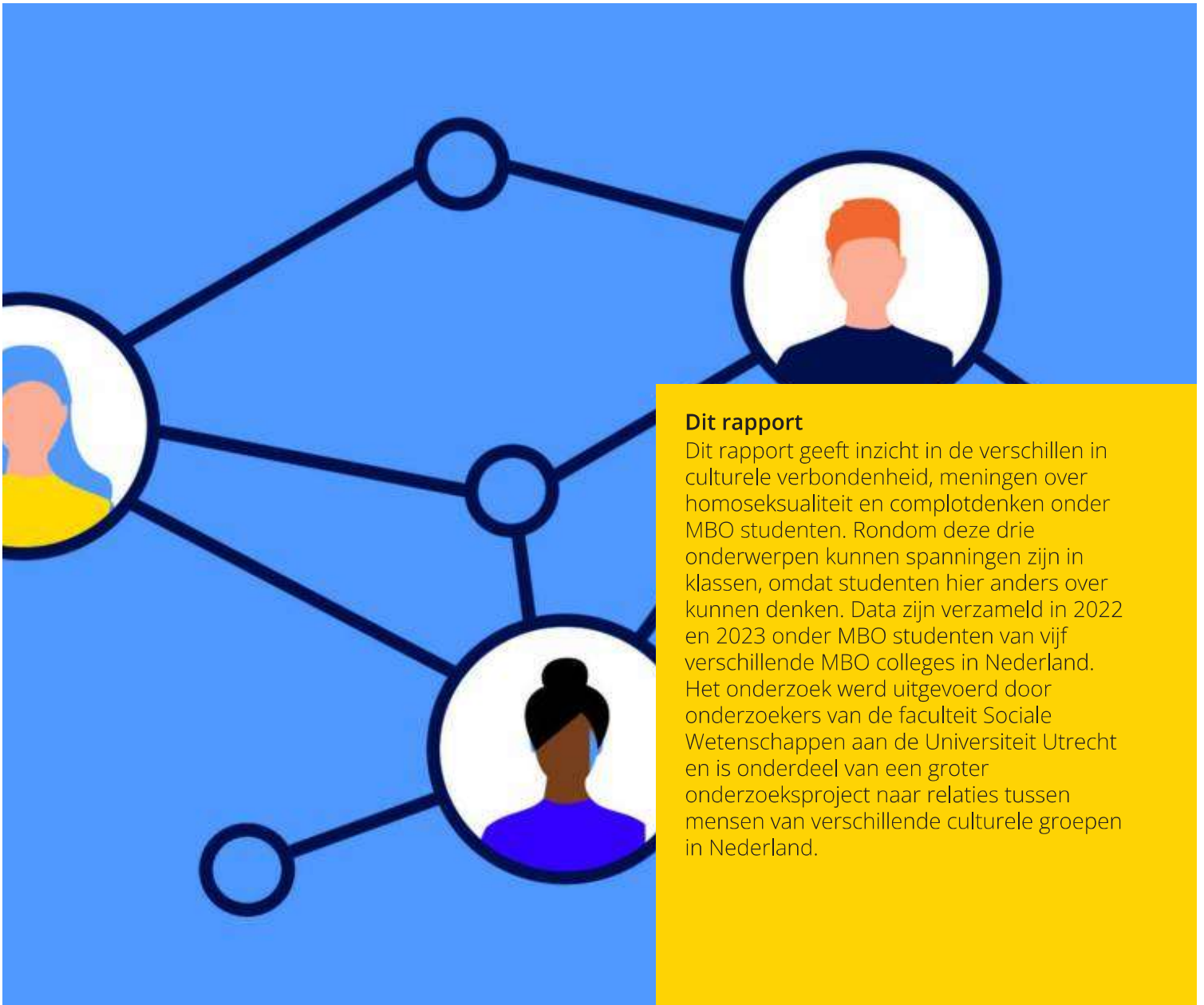

Universiteit
Utrecht

Verschillen in meningen en culturele verbondenheid onder MBO studenten

Dit rapport

Dit rapport geeft inzicht in de verschillen in culturele verbondenheid, meningen over homoseksualiteit en complotdenken onder MBO studenten. Rondom deze drie onderwerpen kunnen spanningen zijn in klassen, omdat studenten hier anders over kunnen denken. Data zijn verzameld in 2022 en 2023 onder MBO studenten van vijf verschillende MBO colleges in Nederland. Het onderzoek werd uitgevoerd door onderzoekers van de faculteit Sociale Wetenschappen aan de Universiteit Utrecht en is onderdeel van een groter onderzoeksproject naar relaties tussen mensen van verschillende culturele groepen in Nederland.

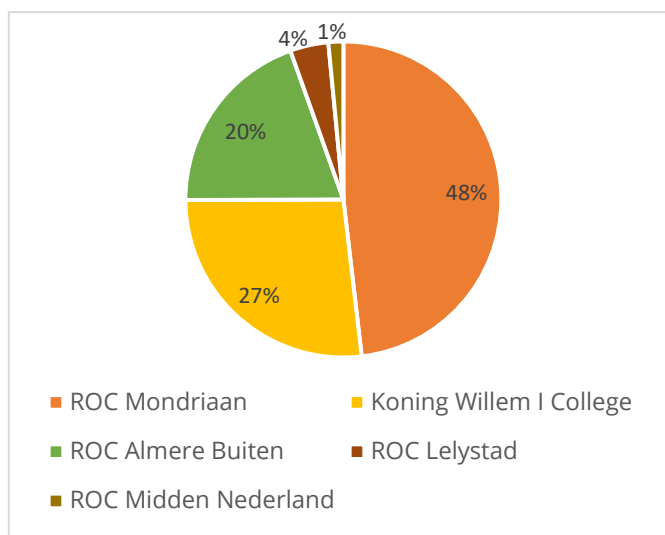
Inhoud

Dit onderzoek	2
Culturele diversiteit: verbondenheid en gezien worden.....	3
Meningen over homoseksualiteit.....	9
Het geloof in complottheorieën	11

Dit onderzoek

In dit onderzoek komen drie onderwerpen aan bod: culturele verbondenheid, meningen over homoseksualiteit en complotdenken. Rondom al deze drie onderwerpen kunnen spanningen zijn in klassen, omdat studenten hier anders over kunnen denken. In dit rapport geven we inzicht in de verschillen rondom deze drie onderwerpen.

Data zijn verzameld in 2022 en 2023 onder 459 MBO studenten uit 42 klassen van vijf verschillende MBO colleges in heel Nederland (zie Figuur). Van hen identificeerden 54% zich als man, 45% als vrouw en 1% als anders. De meeste studenten volgden een niveau 3 opleiding (81%), 12% volgden niveau 2 en 7% niveau 1.

Dit onderzoek is niet representatief voor alle MBO studenten, maar geeft wel een eerste indruk. Het onderzoek werd uitgevoerd door onderzoekers van de faculteit Sociale Wetenschappen aan de Universiteit Utrecht en is onderdeel van een groter onderzoeksproject. Dit onderzoeksproject heeft als doel om de relaties tussen mensen van verschillende culturele groepen in de Nederlandse samenleving beter te begrijpen en te onderzoeken hoe deze verbeterd kunnen worden. Daarnaast focust het onderzoek op MBO studenten in klassen en hun relaties met elkaar, omdat er op scholen diverse culturele groepen samenkomen en jonge mensen op school veel tijd doorbrengen met medestudenten.

Binnen dit rapport is er specifiek aandacht voor de positie van mensen met een migratieachtergrond en kijken we naar verschillen tussen culturele groepen. Mensen met een migratieachtergrond ervaren vaak dat zij niet gezien worden zoals zij zich voelen. Erbij horen en gezien worden zoals je bent, is belangrijk voor mensen hun welzijn. Ook kijken we in dit rapport naar verschillen in meningen rondom homoseksualiteit. Dit is een gevoelig onderwerp waar tegenstelling op bestaan. Het is belangrijk dat iedereen zich welkom en veilig voelt op school. Met dit rapport bieden we inzicht in de mate van tegenstellingen en mogelijke spanningsvelden onder MBO studenten, om zo handvaten te bieden voor een veilig en inclusief schoolklimaat.

Culturele diversiteit: verbondenheid en gezien worden

Op basis van afkomst zien we dat er grote diversiteit is onder MBO studenten. Ongeveer de helft heeft een migratieachtergrond: zij of (een van) hun ouders zijn niet in Nederland geboren. Van hen met een migratieachtergrond is de helft Moslim. In het onderzoek zullen we vaak onderscheid maken op basis van deze drie groepen: studenten zonder een migratieachtergrond, niet-Islamitische studenten met een migratieachtergrond en Islamitische studenten met een migratieachtergrond.

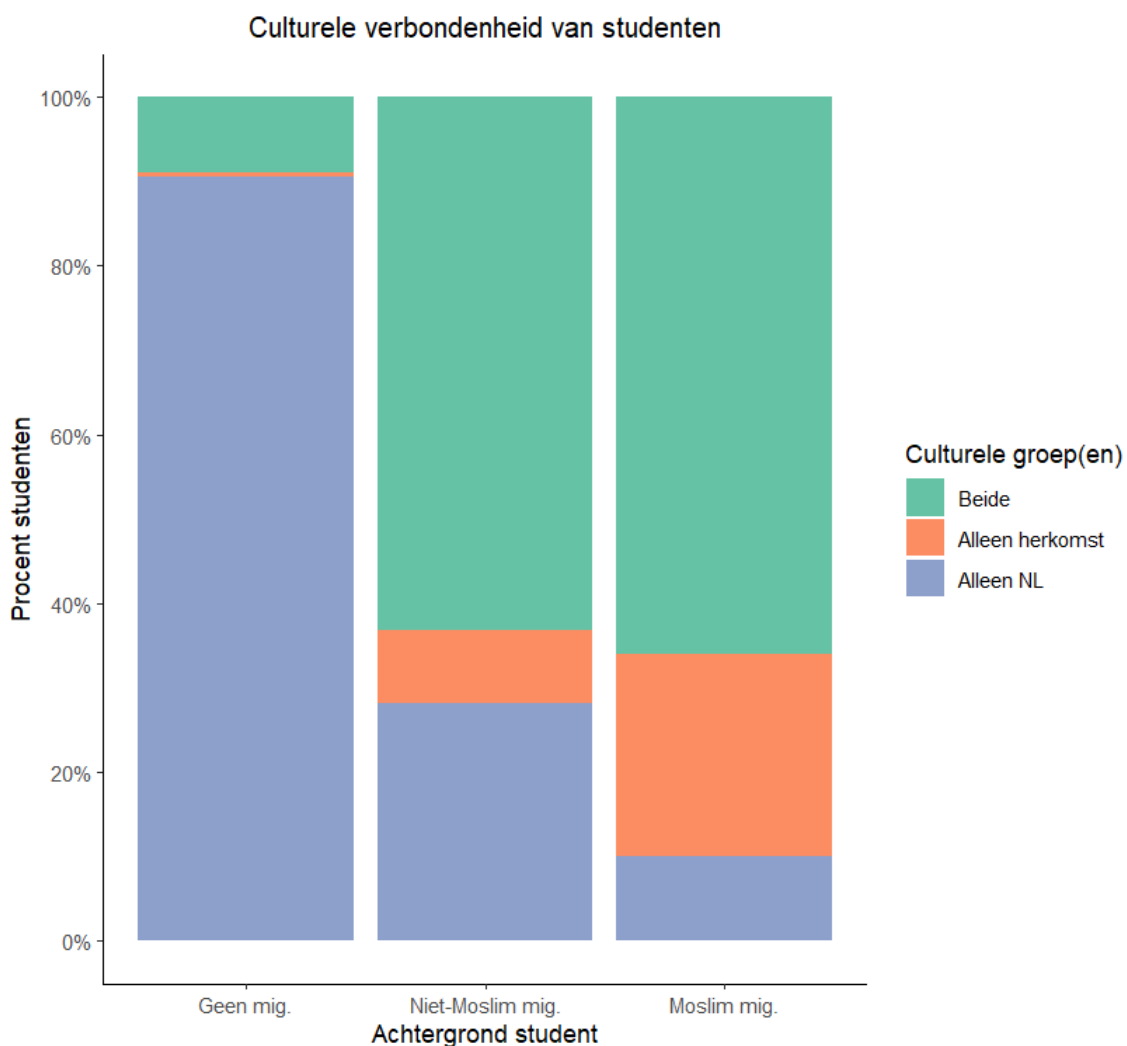

Mensen zien zichzelf en anderen als deel van verschillende culturele groepen. Deze culturele groepen zijn belangrijk en zorgen voor verbondenheid en zelfvertrouwen. Mensen met een migratieachtergrond voelen zich vaak deel van meerdere culturele groepen tegelijkertijd, maar hebben vaak het gevoel dat zij niet zo gezien worden. Niet gezien worden zoals je je voelt zorgt voor gevoelens van uitsluiting en kan negatieve gevolgen hebben voor de mentale gezondheid. Verder heeft hoe mensen elkaar zien ook invloed op hoe zij met elkaar omgaan. Mensen denken graag in termen van 'wij' en 'zij', wat kan leiden tot spanningen tussen groepen.

Om dit te onderzoeken hebben we MBO studenten gevraagd hoe zij hun eigen culturele verbondenheid zien, hoe zij denken dat zij gezien worden door anderen en hoe zij anderen echt zien.

Eigen culturele verbondenheid

Allereerst, hebben we studenten gevraagd hoe sterk zij zich verbonden voelen met de Nederlandse cultuur en, indien van toepassing, hoe sterk zij zich verbonden voelen met de cultuur van het herkomstland van hun familie. Niet verrassend zien we dat studenten zonder migratieachtergrond zich overwegend alleen met Nederland verbonden voelen¹. Ook zien we dat een meerderheid van de studenten met een migratieachtergrond zich (sterk) verbonden voelt met zowel de Nederlandse cultuur als de cultuur van hun familie. De meesten zien zichzelf dus als bi-cultureel. Onder Islamitische studenten zien we dat 1 op de 5 zich alleen verbonden voelt met de cultuur van het herkomstland van hun familie.

¹ De achtergrond van een student is gebaseerd op hun geboorteland en het geboorteland van hun beide ouders. Iemand zonder migratieachtergrond is zelf geboren in Nederland en heeft twee ouders die ook geboren zijn in Nederland. Desalniettemin kan iemand zich toch verbonden voelen met een andere cultuur, bijvoorbeeld omdat hun grootouders gemigreerd zijn. Dit is een verklaring voor het kleine percentage studenten zonder migratieachtergrond die aangeven dat zij zich verbonden voelen met een ander land.

Hoe denken studenten dat ze gezien worden?

Daarnaast, vroegen we studenten met een migratieachtergrond hoe zij denken dat ze gezien worden door medestudenten en door Nederlanders buiten school.

In Tabel 1 is te zien dat 31% van de bi-culturele studenten denkt dat medestudenten hen zien zoals zij zichzelf zien, als deel van twee culturele groepen: de Nederlandse cultuur en de cultuur van het herkomstland van hun familie. 22% denkt dat Nederlanders buiten school hen zien als deel van beide culturele groepen. Een grote meerderheid van de bi-culturele studenten heeft het gevoel dat zij gezien worden als deel van maar één culturele groep. Ongeveer de helft van de bi-culturele studenten denkt dat zij voornamelijk als deel van de cultuur van het herkomstland van hun familie worden gezien.

In Tabel 2 is te zien dat de meerderheid van studenten die zich alleen verbonden voelen met de cultuur van het herkomstland van hun familie denkt dat zij ook gezien worden als horend bij hun herkomstland (door zowel medestudenten als Nederlanders buiten school). Van hen denkt een kleinere groep dat zij gezien worden als deel van twee culturele groepen of van alleen de Nederlandse cultuur. Voor hen is het verschil tussen hun eigen identificatie en hoe zij denken dat anderen hen zien dus kleiner dan voor studenten die zichzelf zien als bi-cultureel.

Tabel 1. Hoe denken studenten die zich verbonden voelen met twee culturele groepen dat zij gezien worden?

	Nederland	Beide	Herkomstland
Medestudenten	23%	31%	46%
Nederlanders buiten school	23%	22%	55%

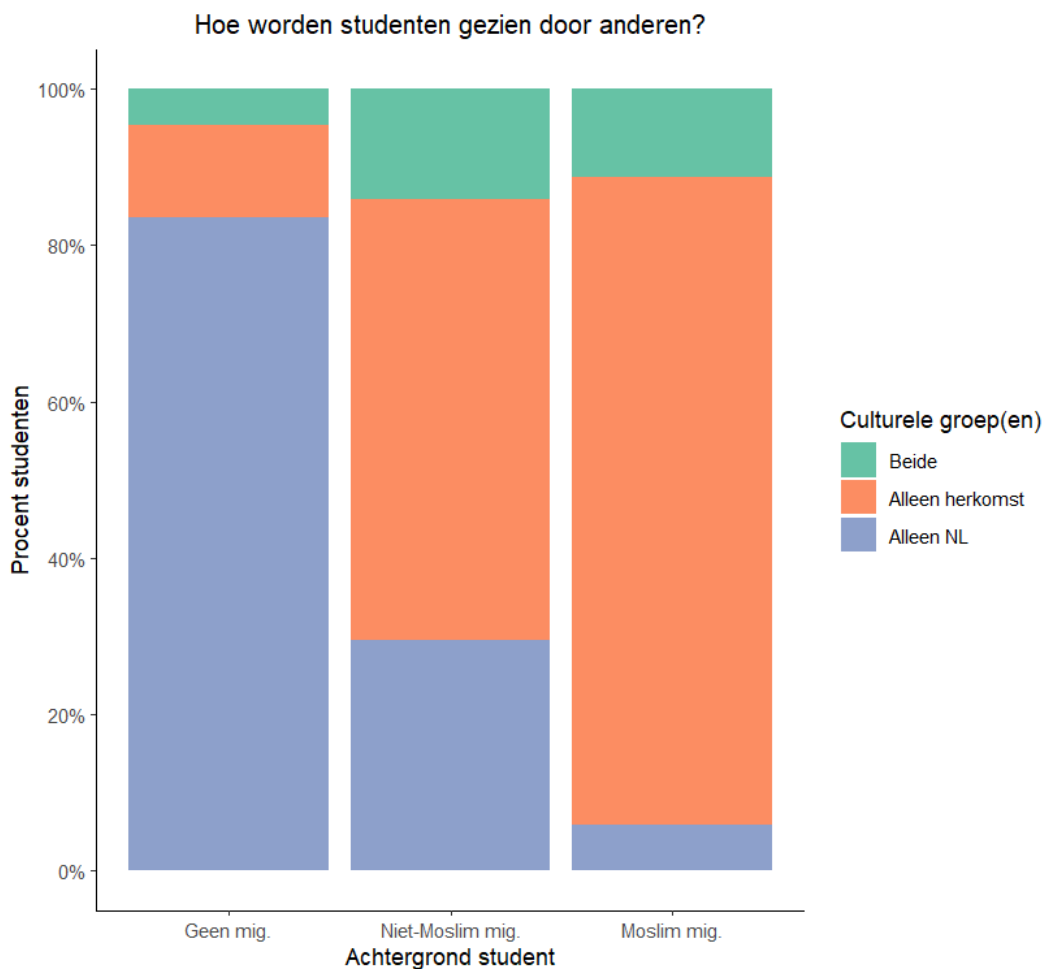
Tabel 2. Hoe denken studenten die zich verbonden voelen met alleen het herkomstland van hun familie dat zij gezien worden?

	Nederland	Beide	Herkomstland
Medestudenten	10%	11%	79%
Nederlanders buiten school	18%	16%	66%

Hoe zien studenten elkaar?

We vroegen studenten met welke cultuur of culturen zij denken dat hun medestudenten verbonden zijn. Als we kijken naar hoe studenten elkaar zien, dan zien we een opvallend verschil met hoe studenten denken over hun eigen culturele verbondenheid. Waar de meeste studenten met een migratieachtergrond zich verbonden voelen met twee culturele groepen, worden zij overwegend gezien als horende bij één culturele groep. Ze worden voornamelijk gezien als horend bij de cultuur van het herkomstland van hun familie. Dus, hoewel de meeste studenten *zichzelf* zien als bi-cultureel worden zij nauwelijks zo gezien door medestudenten. Daarnaast is het opvallend dat Islamitische studenten, vergeleken met niet-Islamitische studenten met een migratieachtergrond, vaker worden gezien als horend bij de cultuur van het herkomstland van hun familie dan als alleen horend bij de Nederlandse cultuur.

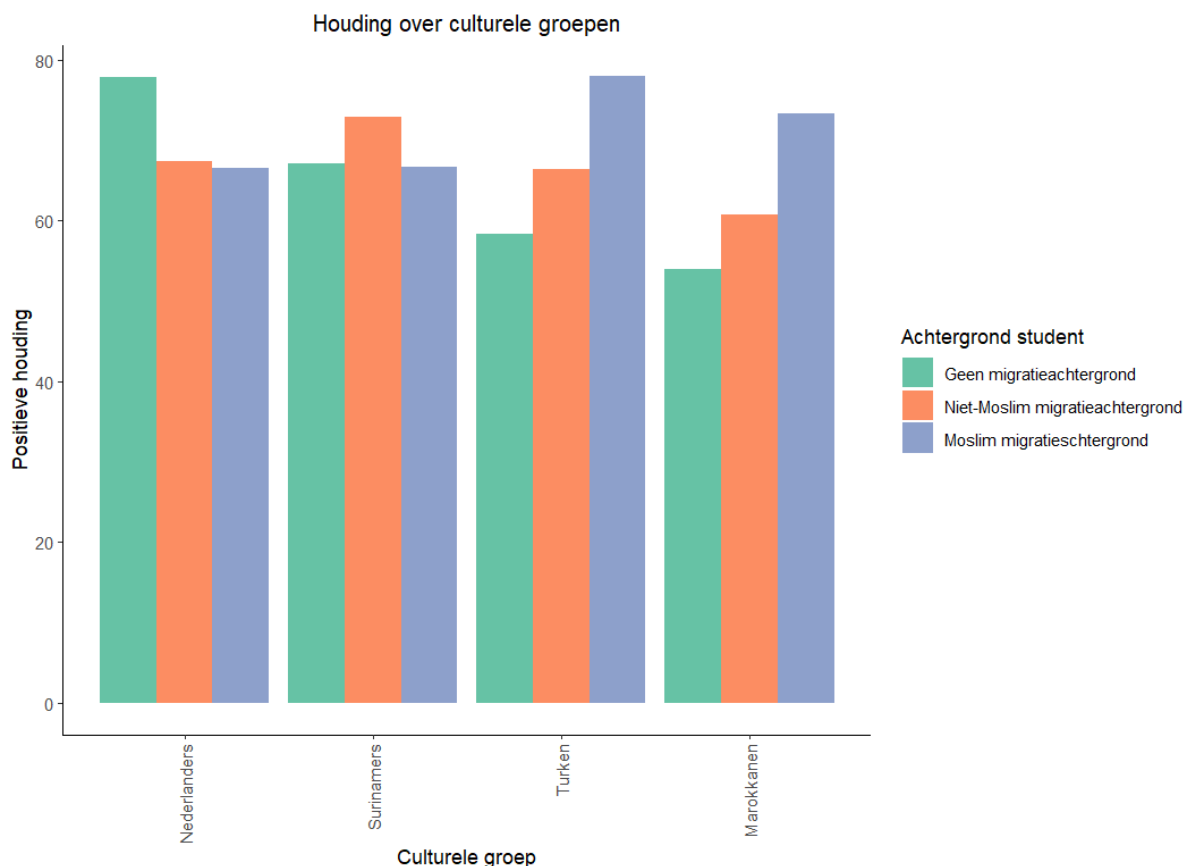
Ook vinden we dat hoe studenten elkaar zien niet afhangt van hoe zij zichzelf zien: we hadden verwacht dat studenten die zichzelf als bi-cultureel zien ook anderen eerder als bi-cultureel zien, maar dit was niet het geval.

Houdingen tegenover verschillende culturele groepen

Als laatst vroegen we studenten naar hun houding tegenover verschillende culturele groepen in Nederland. We vroegen hoe negatief of positief (0-100) studenten zich voelen over mensen met een Nederlandse, Turkse, Marokkaanse of Surinaamse achtergrond in Nederland. MBO studenten in dit onderzoek staan positief tegenover alle vier de groepen. De positieve houding varieert van een gemiddelde score van 61 over mensen met een Marokkaanse achtergrond, 66 over hen met een Turkse achtergrond, 68 over mensen met een Surinaamse achtergrond en 72 over mensen met een Nederlandse achtergrond.

Mensen zijn vaak het meest positief over hun eigen culturele groep(en). Als we houdingen uitsplitsen naar de achtergrond van de studenten, zien we inderdaad verschillen in de mate van positieve houdingen. Studenten zonder migratieachtergrond zijn het positiefst over Nederlanders. We zien ook dat Islamitische studenten met migratieachtergrond het positiefst staan tegenover mensen met een Turkse en Marokkaanse achtergrond in Nederland – twee achtergronden van mensen die overwegend Islamitisch zijn. Echter, over het algemeen zijn de houdingen positieve tegenover alle vier de groepen, ongeacht de achtergrond van de student.

Conclusie

Een grote meerderheid van studenten met een migratieachtergrond voelen zich zowel Nederlands als horend bij de cultuur van hun familie. Zij identificeren zich dus als bi-cultureel. Ze hebben echter vaak het gevoel dat ze niet gezien worden als horend bij twee culturele groepen door klasgenoten en door Nederlanders buiten school. Als we vragen aan studenten met welke cultuur of culturen zij denken dat hun medestudenten verbonden zijn, zien we ook dat studenten anderen vooral zien als horend bij één culturele groep. Bi-culturele studenten worden dus nauwelijks gezien als bi-cultureel. Daarnaast worden zij overwegend gezien als horend bij de cultuur van het land van herkomst van hun familie. Als laatst zien we dat studenten positief staan tegenover mensen met een Nederlandse, Turkse, Marokkaanse of Surinaamse achtergrond in Nederland, en net iets positiever zijn over hun eigen culturele groep.

Er zouden in de klas spanningen kunnen zijn wanneer studenten het gevoel hebben dat zij niet gezien worden zoals zij zich voelen. Het kan helpen om in de klas bespreekbaar te maken wat het voor studenten betekent om deel te zijn van een bepaalde cultuur: hoe is de Nederlandse cultuur en/of de cultuur van hun familie belangrijk voor hen? Hoe combineren bi-culturele studenten beide culturen? Ook kan het helpen om aandacht te besteden aan het verschil tussen iemands afkomst (gebaseerd op geboorteland van henzelf en van hun (groot)ouders), hoe iemand zich voelt en hoe iemand gezien wordt, omdat dit niet hetzelfde hoeft te zijn. Het kan lastig zijn voor anderen om te zien of te weten met welke cultuur/culturen iemand zich verbonden voelt. Dat zien we inderdaad terug, omdat weinig studenten anderen zien als bi-cultureel. Het kan daarom helpen om aandacht te besteden aan wat een bi-culturele identiteit is, zodat studenten bewuster worden van het bestaan van deze identiteit. Recent onderzoek laat namelijk zien dat mensen die zich bewust zijn van iemand in hun omgeving die bi-cultureel is, positiever zijn over mensen van de andere culturele groep.² Bijvoorbeeld, wanneer een student die Nederlands is zich bewust is dat een medestudent zich Nederlands én Turks voelt, kan dit diens houding tegenover Turken positief beïnvloeden.

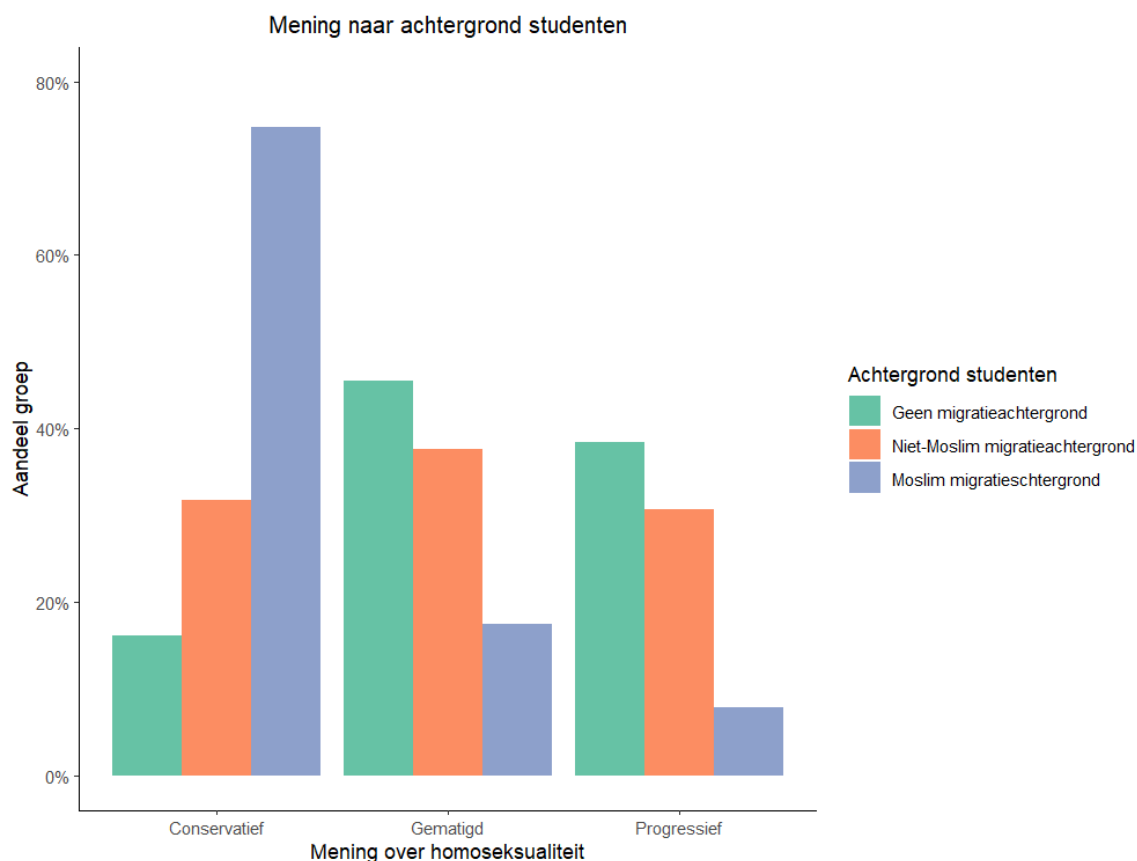
² Levy, A., Saguy, T., van Zomeren, M., & Halperin, E. (2017). Ingroups, outgroups, and the gateway groups between: The potential of dual identities to improve intergroup relations. *Journal of Experimental Social Psychology*, 12.

Meningen over homoseksualiteit

Mensen kunnen anders denken over homoseksualiteit. Verschillen hierover kunnen zorgen voor spanningen in klassen.

Om in kaart te brengen of meningen over homoseksualiteit verschillen, vroegen we studenten: "Wat vind jij ervan als twee mannen in het openbaar met elkaar zoenen?". We zien dat 36% van de studenten een conservatieve mening heeft; zij vinden dit (helemaal) verkeerd. 36% heeft een gematigde mening en vindt dit niet helemaal verkeerd noch helemaal niet verkeerd. Ten slotte heeft 28% een progressieve mening: zij vinden dit helemaal niet verkeerd.

Op basis van achtergrond zien we grote verschillen in meningen over homoseksualiteit: 75% van de Islamitische studenten met een migratieachtergrond heeft een conservatieve mening over homoseksualiteit, ten opzichte van 16% van de studenten zonder migratieachtergrond en 32% van de niet-Islamitische studenten met een migratieachtergrond. Van de studenten zonder migratieachtergrond heeft 38% een progressieve mening over homoseksualiteit, vergeleken met 31% van de niet-Islamitische studenten met een migratieachtergrond en 8% van de Islamitische studenten met een migratieachtergrond.

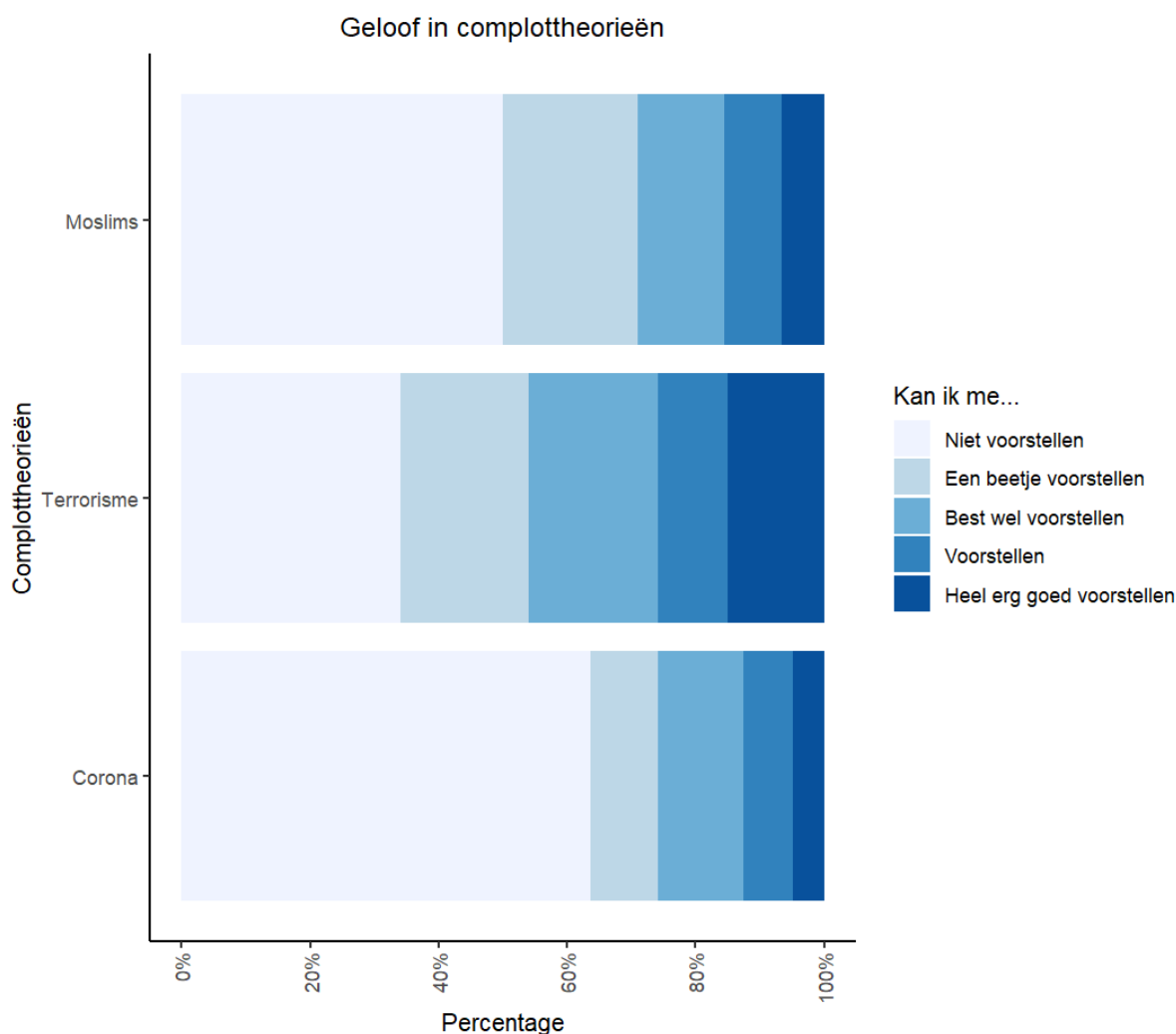
Conclusie

Uit dit onderzoek blijkt dat er grote verschillen zijn in de acceptatie van homoseksualiteit onder studenten met verschillende achtergronden. Studenten gaven ook aan hun mening liever niet te delen met studenten met een andere mening. Studenten zijn het meest bereid hun mening te delen met gelijkgestemden, vrienden of mensen met dezelfde achtergrond. Welke mening de ander heeft speelt een kleinere rol zodra er vertrouwen of een goede band is, zoals tussen vrienden het geval is. Om dit soort gevoelige onderwerpen te bespreken in de klas is het dus belangrijk dat er vertrouwen is tussen de studenten onderling en met de docent. De resultaten laten zien dat als de klas een prettige sfeer heeft, dit een belangrijke plek kan zijn waar studenten in gesprek kunnen gaan over gevoelige onderwerpen en in aanraking komen met andere meningen.

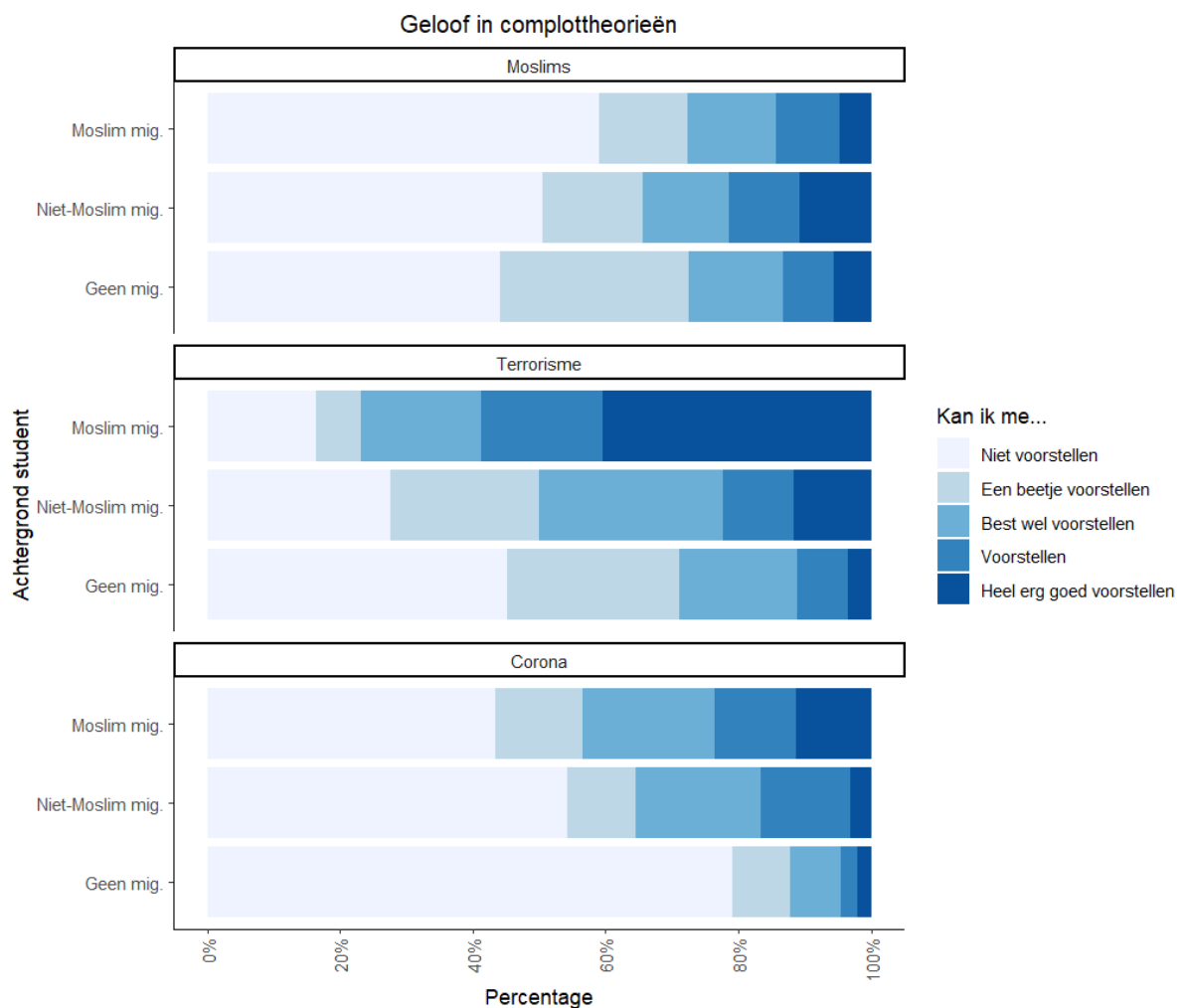
Het geloof in complottheorieën

Complottheorieën zijn van alle tijden, maar hebben meer aandacht gekregen tijdens de Covid-19 pandemie. Een complottheorie is de overtuiging dat een gebeurtenis het gevolg is van een geheim plan van een groep mensen die kwade intenties heeft. Het geloof in complottheorieën kan mensen houvast geven, omdat het bijvoorbeeld kan verklaren waarom iets onbegrijpelijk gebeurt. Maar complot denken kan ook gevaarlijk zijn; in een complot wordt er vaak een groep aangewezen als zondebok, wat polarisatie kan versterken en geweld tegen deze groep kan legitimeren.

We vroegen MBO studenten in hoeverre zij zich drie verschillende complotten konden voorstellen. Bijna de helft van de studenten kan het zich (best) voorstellen dat sommige terroristische acties die zogenaamd door Moslims zijn gedaan, eigenlijk zijn bedacht en uitgevoerd door Westerse overheden. Een kleiner deel kan het zich (best) wel voor stellen dat Moslims Europa stiekem in een islamitische samenleving willen veranderen (29%) of dat het coronavirus verzonnen is om de schadelijke effecten van 5G te verbergen (26%).

Daarnaast zien we verschil in geloof in de complotten op basis van culturele achtergrond. Studenten met een migratieachtergrond kunnen het zich iets meer voorstellen dat het coronavirus verzonnen is. Daarnaast kunnen studenten die Moslim zijn het zich meer voorstellen dat sommige terroristische acties die zogenaamd door Moslims zijn gedaan, eigenlijk zijn bedacht en uitgevoerd door Westerse overheden.

Conclusie

Geloof in complottheorieën verschilt per specifieke stelling. Toch kan ongeveer een derde van de studenten zich wel voorstellen dat er iets is. Ook hier zien we dat het geloof in complotten samenhangt met de achtergrond van studenten. Zo kan een groot deel van de Islamitische studenten met een migratieachtergrond het zich best wel voorstellen dat Moslims geframed worden voor terroristische aanslagen door Westerse overheden.

Verschillende overtuigingen over complotten kunnen voor spanningen in de klas zorgen en een gesprek met elkaar lastig maken. Wil je als docent graag in gesprek gaan met studenten? Kijk ook eens naar [het lesmateriaal van het Universiteit Utrecht project TerInfo over complottheorieën](#).

Heeft u naar aanleiding van dit rapport nog vragen?
Neem dan contact op met een van de onderstaande auteurs:

Auteurs:
Anniek Schlette (a.m.p.schlette@uu.nl)
Tobias Stark (t.h.stark@uu.nl)

Universiteit
Utrecht